C/2026/67

30.1.2026.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

Eiropas vērtību stiprināšana kandidātvalstīs, nodrošinot atbalstu sabiedrisko pakalpojumu nozarei un iespējas sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām

(izpētes atzinums pēc prezidentvalsts Dānijas pieprasījuma)

(C/2026/67)

Galvenā ziņotāja: ***Kristina AALTONEN***

Padomnieks	Lorenzo TAMBURRINI
Pilnsapulces lēmums	25.2.2025.
Juridiskais pamats	Reglamenta 47. panta 1. punkts
Atzinuma pieprasījums	07/02/2025, ES Padomes prezidentvalsts Dānijas vēstule
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants.
Atbildīgā specializēta nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	9.9.2025.
Pieņemts plenārsesijā	23.10.2025.
Plenārsesija Nr.	600
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	211/0/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzsver kandidātvalstu un ES dalībvalstu sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju izšķiroši nozīmīgo lomu ES paplašināšanās procesā. To aktīva iesaistīšanās ir būtiska, lai kandidātvalstīs atbalstītu Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) un Eiropas Savienības (ES) universālo pamatvērtību – demokrātijas, cilvēktiesību, darba tiesību un tiesiskuma – pārņemšanu.

1.2. Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta ietvaros un citos attiecīgos kontekstos EESK Eiropas Komisijai iesaka:

— aicināt sociālos partnerus no kandidātvalstīm novērotāju statusā piedalīties gan starpnozaru, gan nozaru ES līmeņa sociālā dialoga struktūrās un Komisijai finansēt minēto partneru dalību. Tas dotu iespēju laikus iepazīties ar ES praksi un atbalstītu mācīšanos;

— stratēģiski orientēt ES programmas un finansēšanas instrumentus ar mērķi kandidātvalstīs stiprināt sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, tostarp sociālo un pilsonisko dialogu;

— kā prioritāti popularizēt un finansēt partnerības un mācīšanās no līdzbiedriem iniciatīvas starp ES dalībvalstu un kandidātvalstu sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai veicinātu savstarpēju apmaiņu un spēju veidošanu;

— Garantiju jauniešiem, izaugsmes plānus un reformu programmu izmantot kā līdzekli sociālā dialoga stiprināšanai;

— aktīvi veidot sinerģiju ar citiem dalībniekiem, it īpaši ar Starptautisko Darba organizāciju, lai nodrošinātu saskaņotību, izvairītos no centienu dublēšanās un pastiprinātu ietekmi, ko rada ES atbalsts sociālajam dialogam un spēju veidošanai kandidātvalstīs.

1.3. EESK uzsver, ka

— sociālie partneri, kas pārstāv darba devējus un darba ņēmējus, īpaši sabiedrisko pakalpojumu jomā, jāatzīst par svarīgiem dalībniekiem, kas veicina sabiedrības uzticēšanos, iestāžu demokrātiskumu un efektīvu sociālo dialogu;

— sagatavojot pievienošanos, jāstiprina un jāinstitucionalizē valsts iestāžu un pilsoniskās sabiedrības sadarbība;

— šāda labā prakse jāīsteno arī citām ES struktūrām un iestādēm, sekojot pieejai, ko izmanto EESK – pirmā ES iestāde, kura piemēro pakāpeniskas pievienošanās principus un savā darbā iesaista ES kandidātvalstis, ieceļot "paplašināšanās kandidātvalstu locekļus";

— kandidātvalstis būtu jāmudina savās uzraudzības komitejās iekļaut sociālos partnerus un attiecīgās pilsoniskās sabiedrības organizācijas, lai uzlabotu procesa īstenošanu, koordināciju un uzraudzību, vienlaikus nodrošinot, ka tiek regulāri novērtēts, vai minētie dalībnieki ir pietiekami pārstāvēti.

2. **Vispārīgas piezīmes**

2.1. Pievienošanās procesu virza pievienošanās kritēriji (pazīstami arī kā Kopenhāgenas kritēriji), un tie ir balstīti uz *acquis communautaire*. Tiek gaidīts, ka kandidātvalstis pierādīs, ka ir ieviesušas tiesisko regulējumu un izveidojušas stabilas iestādes, kas garantē demokrātiju, tiesiskumu, cilvēktiesības un minoritāšu aizsardzību.

2.2. Šīs gaidas pastiprina starptautiskie instrumenti un standarti, tostarp Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) pamatkonvencijas par biedrošanās brīvību (Nr. 87) ([1]), tiesībām uz koplīguma sarunām (Nr. 98) ([2]) un trīspusējām konsultācijām (Nr. 144) ([3]). Minētajās konvencijās ir noteikts, ka svarīgi ir atzīt sociālos partnerus un valsts politikas procesos nodrošināt strukturētu dialogu.

2.3. ES paplašināšanās ir ne tikai politisks un institucionāls process; tas pamatā ir vērtībās balstīts process. Kandidātvalstīm tiek prasīts nodrošināt atbilstību vispārējām ANO un ES pamatvērtībām un principiem. Šai atbilstībai jāsniedzas tālāk par oficiāliem tiesību aktiem un jāaptver spēcīgas demokrātiskas iestādes, stabila pilsoniskā līdzdalība un sociālais un pilsoniskais dialogs visos līmeņos.

2.4. Karš Ukrainā ir no jauna vērsis uzmanību uz ES paplašināšanās kā ģeopolitiskas nepieciešamības stratēģisko nozīmi. Ir būtiski, lai kaimiņvalstis pieskaņotos demokrātiskai, uz noteikumiem balstītai globālajai un Eiropas kārtībai, kuras pamatā ir starptautiskās tiesības, multilaterālisms un ANO Statūtos nostiprinātie principi.

2.5. EESK mudina Eiropas Komisiju un citas iestādes apzināt un popularizēt bijušo un pašreizējo kandidātvalstu paraugpraksi, tostarp,

— kā publiskās pārvaldes iestāžu darba devēji un arodbiedrības ir konstruktīvi atbalstījušas reformu procesus un iestāžu veidošanu;

— kā pilsoniskās sabiedrības un publiskās pārvaldes sadarbība ir veicinājusi pārredzamību, korupcijas apkarošanas centienus un publisko pārskatatbildību;

— kā sociālā un pilsoniskā dialoga mehānismi ir palīdzējuši aizsargāt pamattiesības un stiprināt iestāžu demokrātiskumu.

([1]) SDO Konvencija Nr. 87 par biedrošanās brīvību un tiesību apvienoties aizsardzību.
([2]) SDO Konvencija Nr. 98 par tiesībām apvienoties organizācijās un slēgt koplīgumus.
([3]) SDO Konvencija Nr. 144 par trīspusējām konsultācijām (starptautiskie darba standarti).

2.6. EESK mudina Komisiju pievērsties acīmredzamiem mēģinājumiem apspiest pilsonisko telpu un neatkarīgos medijus un šos jautājumus redzamāk atspoguļot paplašināšanās stratēģijā un ziņojumos par valstīm. Būtu vēlams, lai visas ES kandidātvalstis un potenciālās kandidātvalstis tiktu iekļautas ziņojumos par tiesiskumu un pamattiesībām.

3. **Atbalsts sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām**

3.1. EESK atsaucas uz saviem iepriekšējiem atzinumiem par tiesiskumu un demokrātiskām vērtībām, kuros uzsvērta pilsoniskās sabiedrības jēgpilnas līdzdalības nozīme ([4]), un atkārtoti norāda uz pilsoniskās sabiedrības organizāciju būtisko lomu demokrātijā ([5]). EESK uzsver, ka pilsoniskā sabiedrība pilda nozīmīga funkciju, nodrošinot pārredzamību un pārskatatbildību ES ziņojuma par tiesiskumu sagatavošanas procesā un mudina to iesaistīties visos posmos, lai palielinātu demokrātisko leģitimitāti un precizitāti. EESK uzsver pilsoniskās sabiedrības vitālo demokrātisko lomu iedzīvotāju viedokļa paušanā un tiesību aizsardzībā, un mudina palielināt ES atbalstu, izmantojot finansējumu, garantijas un samazinot slogu, lai stiprinātu tās ietekmi un noturību.

3.2. EESK atsaucas arī uz iepriekšējiem atzinumiem par sociālo dialogu, pilsonisko dialogu un līdzdalības demokrātiju, kā arī par jauniešu iesaistīšanu sociālajā un pilsoniskajā dialogā ([6]). EESK uzsver, ka taisnīgas ekonomikas un sociālās politikas veidošanā liela nozīme ir stabilam sociālajam dialogam. Komiteja aicina nodrošināt spēcīgākas koplīguma sarunas, jēgpilnu trīspusēju iesaisti un atbalstu valsts līmeņa satvariem. Būtu jāizveido un jāievieš pārredzamas institucionalizētas līdzdalības un konsultāciju struktūras. Komiteja aicina izstrādāt spēcīgāku ES pilsoniskā dialoga stratēģiju, tostarp rīcības plānu, gada rezultātu pārskatu un rīkot pilsoņu paneļdiskusijas, lai uzlabotu līdzdalības demokrātiju un efektīvi īstenotu LES 11. pantu. EESK uzsver, ka ir vajadzīga jēgpilna jauniešu līdzdalība sociālajā un pilsoniskajā dialogā, un aicina īstenot iekļaujošu politikas veidošanu, strukturālu iesaisti un atbalstu neaizsargātām jauniešu grupām. EESK arī atkārtoti norāda, ka ir svarīgi pilsonisko un sociālo dialogu kandidātvalstīs nostiprināt ar visaptverošu tiesisko regulējumu.

3.3. Apvienotās konsultatīvās komitejas (AKK) nodrošina efektīvas platformas savstarpējas mācīšanās, pilsoniskā dialoga un izmēģinājuma sadarbības veicināšanai. Tās pilda svarīgu funkciju, sekojot līdzi sarunām par pievienošanos Eiropas Savienībai un veicinot institucionālo dialogu ar ES struktūrām.

3.4. EESK mudina ES iestādes pieņemt stratēģisku un iekļaujošu pieeju attiecībā uz turpmākajām paplašināšanās kārtām. Brīva un autonoma pilsoniskā sabiedrība ir būtiska demokrātijas aizsardzībai, it īpaši pamattiesību un brīvību aizsardzībai, kā arī populisma pieauguma novēršanai. Organizēta pilsoniskā sabiedrība darbojas sabiedrības interesēs, izmantojot demokrātiskus līdzekļus, un var mazināt plaisu starp valdības iestādēm un parastajiem iedzīvotājiem. Tā nodrošina telpu, kurā cilvēki var paust savas bažas, aizstāvēt savas tiesības un iesaistīties nevardarbīgā pilsoniskajā līdzdalībā. Balstoties kopīgās vērtībās, pilsoniskā sabiedrība atspoguļo dažādu kopienu, tostarp visneaizsargātāko kopienu, viedokli.

3.5. EESK aicina efektīvāk izmantot pašreizējos ES instrumentus, piemēram, Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (*IPA III*), lai kandidātvalstīs atbalstītu demokrātiskos dalībniekus, tostarp pielietot arī tādus mehānismus kā papildu dotāciju piešķiršana, lai aizsniegtu visas teritorijas un neaizsargātās grupas.

([4]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums – Eiropas Komisijas gada ziņojumi par tiesiskumu Eiropas Savienībā – novērtējums (pašiniciatīvas atzinums) (OV C, C/2025/1184, 21.3.2025., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1184/oj).

([5]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai un finansējums pamattiesību, tiesiskuma un demokrātijas jomā" (pašiniciatīvas atzinums) (OV C, C/2023/861, 8.12.2023., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/861/oj).

([6]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes ieteikumam par sociālā dialoga stiprināšanu Eiropas Savienībā" (COM(2023) 38 final – 2023/0012 (NLE)) un "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Sociālā dialoga stiprināšana Eiropas Savienībā: tā potenciāla pilnīga izmantošana nolūkā pārvaldīt taisnīgu pārkārtošanos"" (COM(2023) 40 final) (OV C 228, 29.6.2023., 87. lpp.); Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskā dialoga un līdzdalības demokrātijas stiprināšana ES: turpmākie pasākumi" (izpētes atzinums pēc ES prezidentvalsts Beļģijas pieprasījuma) (OV C, C/2024/2481, 23.4.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj); Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums – Jauniešu iesaistīšana sociālajā un pilsoniskajā dialogā Vidusjūras reģionā (pašiniciatīvas atzinums) (OV C, C/2025/1189, 21.3.2025., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1189/oj); Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums – Pilsoniskā un sociālā dialoga institucionalizācijas nozīme ES kandidātvalstīs un partnervalstīs (pašiniciatīvas atzinums) (OV C, C/2025/5152, 28.10.2025., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/5152/oj).

3.6. Tas nozīmē arī mērķtiecīgi atbalstīt sociālos partnerus, tostarp sabiedrisko pakalpojumu jomā, un pilsoniskās sabiedrības organizācijas un izstrādāt spēju veidošanas programmas, kas popularizē universālās un Eiropas vērtības, izmantojot partnerību, dialogu un pilsonisko līdzdalību.

3.7. EESK iesaka nākamajā DFS par prioritāti noteikt finansējumu platformām, kas atvieglo transnacionālo sadarbību starp sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām ES dalībvalstīs un kandidātvalstīs. Šādas partnerības var veicināt zināšanu apmaiņu, savstarpēju atbalstu un kopīgu apņemšanos respektēt Eiropas vērtības. Labs piemērs ir ilgtspējīgas pilsētu mobilitātes tīkls *CIVINET* Slovēnija-Horvātija-Dienvidaustrumeiropa ([7]).

4. **Sabiedriskie pakalpojumi kā demokrātijas un uzticēšanās pamats**

4.1. Lai kandidātvalstis pieskaņotos kopīgiem demokrātijas principiem un ES vērtībām, ir vajadzīga plaša sabiedrības iesaiste. Publiskā sektora darba devēji un darba ņēmēji, cieši sadarbojoties ar pilsonisko sabiedrību, ir ne tikai īstenotāji – tie ir pārveides aģenti politikas veidošanā, īstenošanā, uzraudzībā un novērtēšanā. Viņu aktīva un strukturēta iesaistīšana var nodrošināt, ka demokrātiskās normas, cilvēktiesības un tiesiskums tiek efektīvi ieviesti iestādēs un ikdienas dzīvē.

4.2. Šajā kontekstā EESK uzsver, ka labi funkcionējošs un tiesībās balstīts publiskais sektors ar apņēmīgiem un kompetentiem darba devējiem un darba ņēmējiem ir kritiski svarīgs, lai šīs vērtības iestrādātu praksē. Būtu jāizveido un jāievieš pārredzamas institucionalizētas līdzdalības un konsultāciju struktūras.

4.3. Pārredzami, profesionāli un atbildīgi sabiedriskie pakalpojumi ir būtiski, lai veidotu un saglabātu iedzīvotāju uzticēšanos politiskajām un administratīvajām institūcijām. Tieši ar šo institūciju starpniecību iedzīvotāji īsteno un piedzīvo svarīgus demokrātiskās dzīves elementus: tiesu iestāžu pieejamību, vienlīdzīgu attieksmi, pakalpojumu sniegšanu.

4.4. Izmantojot strukturētu sociālo dialogu, darba devēju organizācijas un arodbiedrības palīdz veicināt pienācīgus darba apstākļus, iekļaujošu pārvaldību, darba tiesību ievērošanu un tiesiskumu. To loma sabiedrisko pakalpojumu veidošanā un sniegšanā sekmē Eiropas Savienības pamatvērtību pārņemšanu.

4.5. Vienlaikus būtiska ir publisko iestāžu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju sadarbība, lai nodrošinātu atvērtību, pilsonisko līdzdalību un pārskatatbildību pārvaldības jomā. Šāda sadarbība būtu aktīvi jāatbalsta un jāinstitucionalizē kā pastāvīgs instruments demokrātijas noturības un sociālās kohēzijas veicināšanai kandidātvalstīs.

4.6. Īpaša uzmanība būtu jāvelta kandidātvalstu un ES dalībvalstu publiskā sektora sadarbībai, tostarp kopīgiem projektiem, apmācībai un mācībām no līdzbiedriem, jo tas veido demokrātiskās spējas un administratīvo profesionalitāti.

4.7. EESK uzsver, ka izglītības sistēmas ir viens no demokrātiskās noturības stūrakmeņiem un būtisks tiesiskuma, pamattiesību un iekļaujošas pilsonības veicināšanas instruments. Skolotāji ir svarīgi šā procesa dalībnieki. Daudzās austrumu kaimiņvalstīs, sevišķi valstīs ar pēcpadomju mantojumu, ievērojama daļa pedagogu sākotnēji tika apmācīti saskaņā ar centralizētiem, autoritāriem pedagoģiskajiem modeļiem. Šajās sistēmās bieži trūka uzsvara uz kritisko domāšanu, plurālismu un demokrātisko līdzdalību. Ņemot to vērā, EESK aicina Komisiju un valstu iestādes gan pašreizējās, gan turpmākajās Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta (*IPA*) programmās par augstu prioritāti izvirzīt skolotāju pastāvīgu profesionālo izaugsmi, īpaši pievēršoties pilsoniskajai izglītībai, demokrātiskajām vērtībām un cilvēktiesībām. Tas atbilst *IPA* regulas ([8]) konkrētajiem mērķiem, tostarp veicināt demokrātiskas pārvaldības un pamattiesību ievērošanu, kā arī sekmēt iekļaujošu izglītību un nodarbinātību, īpaši attiecībā uz jauniešiem. EESK aicina attiecīgā gadījumā izmantot *Erasmus+* un citas piemērotas ES programmas, lai sasniegtu šos mērķus.

([7]) https://civinet-slohr.eu/hr/english/

([8]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/1529 (2021. gada 15. septembris), ar ko izveido Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (IPA III) (OV L 330, 20.9.2021., 1. lpp.).

4.8. EESK arī norāda, cik svarīga ir neformālā izglītība, kas spēcina iedzīvotājus, pilsonisko sabiedrību un publiskās iestādes, veidojot prasmes, veicinot demokrātiskās vērtības un uzlabojot pilsonisko līdzdalību. Šāda izglītība veicina iekļaujošu dialogu, stiprina sociālo kohēziju un atbalsta pārredzamu pārvaldību – tie ir svarīgi pīlāri virzībā uz pievienošanos Eiropas Savienībai.

4.9. EESK uzsver, ka jāaizsargā un jāatbalsta skolotāju profesionālā autonomija, tostarp pedagoģiskā brīvība un institucionālā neatkarība. Autonomija ir priekšnoteikums, lai skolotāji mācību stundās varētu veicināt atklātu dialogu, kritisko domāšanu un izpratni par tiesībām. EESK mudina Komisiju aktīvi atbalstīt reformas, kas garantē akadēmisko brīvību un profesionālo autonomiju, aizsargā mācībspēkus no represijām un nodrošina pedagogu jēgpilnu iesaisti izglītības politikas izstrādē. Skolotāju profesionālā autonomija ir būtiska, veidojot demokrātisko kultūru un uzticēšanos iestādēm.

Briselē, 2025. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Séamus BOLAND